

INCIDENȚELE INVESTIȚIILOR STRĂINE ASUPRA COMPETITIVITĂȚII ȘI INTEGRĂRII ECONOMICE EUROPENE A REPUBLICII MOLDOVA

Dorina CLICHICI

Academia de Studii Economice din Moldova

In order to insure an adequate level of national economy's competitiveness which would facilitate the integration process to the European Union, it is necessary to define a clear economic policy that supposes a transformation from actual agrarian economy to an informational-innovative one. A primary problem is to transform the Moldavian economic system in a competitive one, based on advanced technologies, with a stress on developing the national industry. By creating a stable regulation climate in accordance with the international one, oriented to assuring a favorable business and investment climate, it would be possible to attract foreign direct investments, the key of economic system's transformation.

În încercarea de a stabili posibilele strategii de dezvoltare economică, pe care teoretic le-ar putea îmbrățișa Republica Moldova, acestea nu s-ar putea baza exclusiv pe firmele locale, nepregătite să evolueze singure în mediul internațional plin de incertitudini, rezultând oportunitatea asocierii cu firme străine și a atragerii de investiții străine directe (ISD).

Institutul pentru Dezvoltarea Managementului din Lausanne, instituție autorizată dedicată evaluării competitivității, definește competitivitatea ca fiind capacitatea unei economii naționale de a realiza o rată de creștere economică susținută și ridicată, ca măsură a modificării anuale a produsului intern brut pe cap de locuitor. Experiența mondială demonstrează că nici o națiune nu poate fi competitivă în toate tipurile de activități economice, accentuându-se tot mai frecvent caracterul dinamic al competitivității.

Astfel, competitivitatea devine tot mai puțin o problemă de maximizare a rezultatelor în cadrul unor constrângeri cum ar fi dotarea cu factori de producție, și tot mai mult *dependentă de capacitatea statelor de a genera acel mediu și a firmelor de a acționa în acea manieră care să conducă la îmbunătățirea calității factorilor, la creșterea productivității în utilizarea lor, la crearea de noi factori* [1]. Iar simpla și exclusivă dezvoltare a unor avantaje competitive bazate pe factori de producție ar reprezenta o eroare în contextul unei strategii de dezvoltare economică, în condițiile în care dependența proceselor economice de anumiți factori de producție – resurse naturale, forță de muncă – scade sub presiunea schimbărilor tehnologice, în care progresele organizaționale și de coordonare permit firmelor să reamplaseze activități economice.

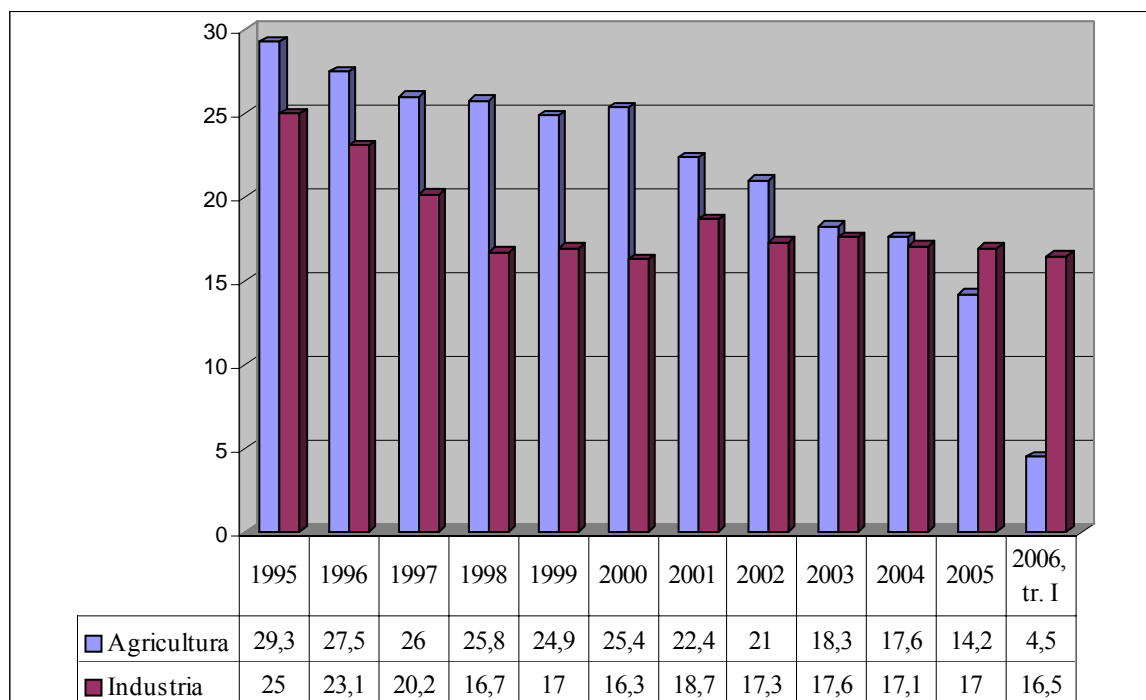
În contextul stabilirii posibilelor strategii de dezvoltare economică, pe care teoretic le-ar putea îmbrățișa Republica Moldova, considerăm că ele nu s-ar putea baza exclusiv pe firmele locale, nepregătite să evolueze singure în mediul internațional plin de incertitudini, rezultând oportunitatea asocierii cu firme străine și a atragerii de investiții străine directe, aceasta fiind una dintre „cheile pentru ieșirea din labirintul transformării” [2].

Orice strategie de dezvoltare social-economică a țării poate fi posibilă doar prin asigurarea dezvoltării durabile a industriei, care necesită încadrarea în structurile regionale și mondiale, prin formarea unui cadru legislativ stabil, armonizat cu cel internațional și orientat spre crearea unui climat antreprenorial și investițional maxim favorabil.

De menționat că între competitivitatea națională și investiții, la general, sau investiții străine directe, în particular, există o legătură directă. Astfel, statele competitive devin mai atractive pentru investițiile străine directe, dar și nivelul competitivității unei țări se reflectă prin măsura în care aceasta atrage ISD. Prin urmare, acestea constituie rațiuni economice dintre cele mai serioase, în centrul cărora se află necesitatea stringentă de ameliorare a performanței economice a Republicii Moldova, în special în situația în care se urmărește fenomenul de deindustrializare a acesteia. Lipsa, timp de o perioadă îndelungată, a unei strategii de dezvoltare a industriei, a făcut ca Moldova să devină o periferie a lumii înalt dezvoltate economic.

Dacă în anii 1993-1994 ponderea industriei în PIB constituia 39 și 31% respectiv, fiind mai înaltă decât cea a agriculturii (31 și 27% respectiv), începând cu anul 1995 situația s-a inversat (Fig.1). Doar în anul 2005 se denotă o depășire a volumului producției industriale peste cea agricolă cu 2,8%, fapt datorat creșterii reale înregistrate privind bunurile industriale, față de creșterea nesemnificativă a producției agricole (cu 1,8% față de anul precedent).

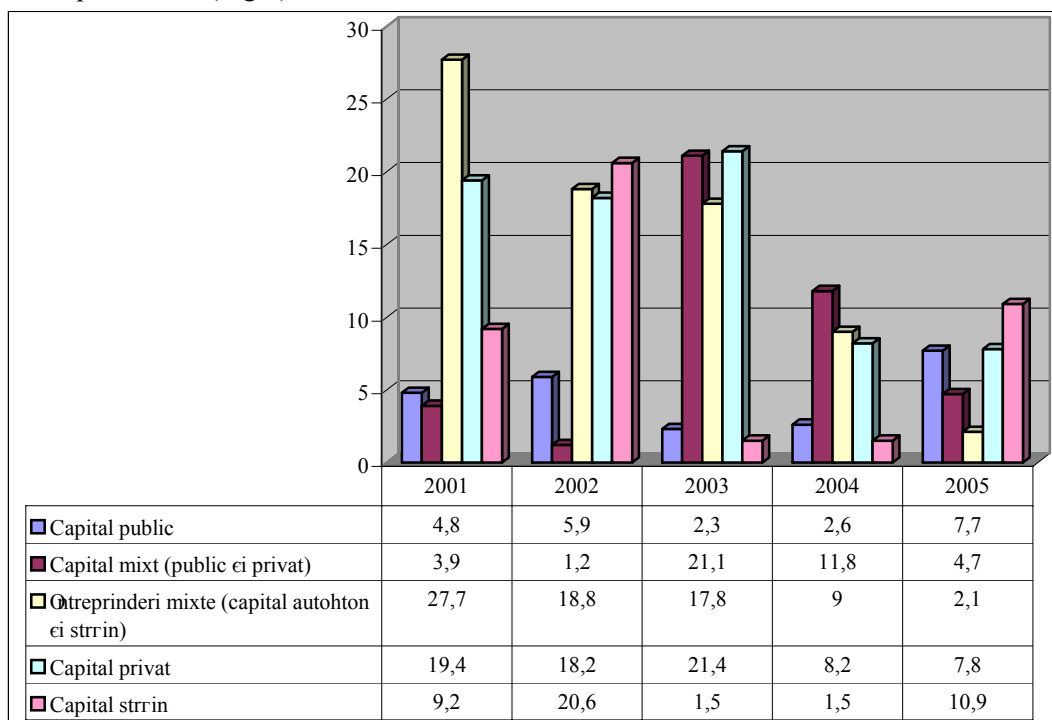
În anul 2005 producția industrială a întreprinderilor de toate formele de proprietate a consemnat o creștere reală cu 6,3% față de anul precedent, constituind 16194,6 mln. lei (1285,2 mln. dolari SUA). Primul trimestru al anului 2006 se caracterizează prin depășirea semnificativă a cotei producției industriale în PIB peste cea agricolă cu 12 puncte procentuale, ceea ce denotă că a început procesul de industrializare a economiei. Totodată, volumul producției industriale s-a diminuat în trimestrul întâi al anului 2006 cu 0,3% față de aceeași perioadă a anului 2005, iar volumul producției agricole s-a majorat cu 0,8%.

Sursa: Banca Națională a Moldovei, Raport Anual 1999, 2002, 2005, Buletin trimestrial 2006, nr. I.

Fig.1. Volumul agriculturii și industriei în Republica Moldova, 1995-2006/tr. I (pondere în PIB, %).

Creșteri ale volumului producției industriale în anul 2005 în termeni reali s-au înregistrat pe toate formele de proprietate, cea mai semnificativă creștere constituind 10,9%, fiind înregistrată în *proprietatea străină*, urmată de proprietatea privată autohtonă, proprietatea publică, capitalul mixt (privat și public) și întreprinderile mixte cu capital străin (Fig.2).

Sursa: Banca Națională a Moldovei, Raport Anual 2002, 2005

Fig.2. Ritmul de creștere a producției industriale pe forme de proprietate în Republica Moldova, 2001-2005 (%).

Astfel, premisele punctului de plecare pentru asigurarea creșterii competitivității economiei Moldovei sunt destul de favorabile, având ca bază 5 ani de creștere permanentă a producției industriale, anul 2000 considerându-se de cotitură.

Totuși, cu toate că producția industrială a cunoscut o ușoară înviorare față de anii precedenți, economia Moldovei nu a atins încă nivelul de competitivitate care i-ar permite să penetreze piețele țărilor dezvoltate. Moldova rămâne a fi necunoscută pe plan internațional. Iar procesul prea lent de modernizare a industriei face mărfurile moldovenești necompetitive pe piața mondială.

După cum atestă studiile comparative privind dezvoltarea globală, industria este o componentă esențială a economiei țărilor înalt dezvoltate, chiar și a celor ce nu dispun de resurse importante de materii prime industrializate.

Pentru Republica Moldova, industria ca promotor al progresului tehnic și cea mai dinamică sferă a economiei naționale, este chemată să asigure stabilitatea dezvoltării ei economice, să niveleze dezechilibrele, generate de complexul agroindustrial, dată fiind dependența lui de factorii naturali, să stimuleze progresul tehnico-științific și sporirea potențialului de export, creșterea numărului locurilor de muncă și a veniturilor populației, să promoveze implementarea industriilor în orașele mici și localitățile rurale, influențând în mod direct competitivitatea țării și, prin aceasta, facilitând procesul de *integrare în economia Uniunii Europene*.

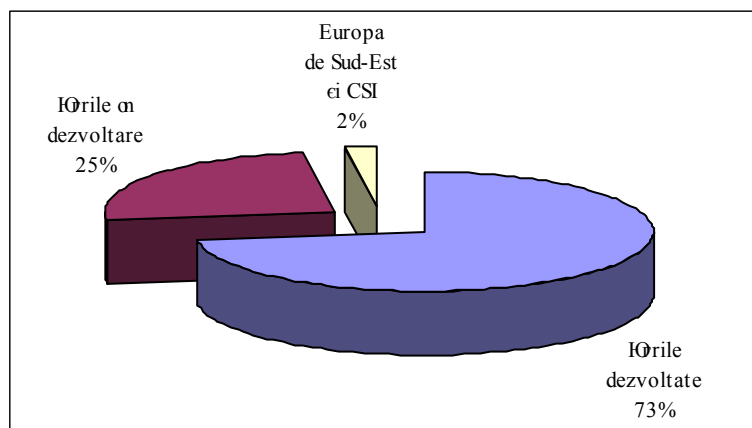
Fără îndoială, sporirea gradului de competitivitate implică utilizarea în procesele tehnologice a unor utilaje de înalt nivel tehnic și cu productivitate sporită, ceea ce obligă agenții economici să apeleze fie la achiziționarea de utilaje din import, fie să stabilească relații contractuale de investiții cu anumiți parteneri străini. Investițiile constituie un mijloc important, prioritar în creșterea și perfecționarea capitalului fix care, în ultimă instanță, împreună cu alte resurse naturale, conturează, prefigurează specificul structural al unei economii. Pe această bază se poate asigura o perfecționare a structurii economice și o îmbunătățire continuă a proporțiilor dintre ramurile tradiționale și cele cu rol important în promovarea progresului tehnic, o corelație mai strânsă între modernizarea fondurilor fixe și extinderea celor existente, perfecționare extrem de necesară Republicii Moldova.

Industria însă nu reprezintă doar un sector al economiei care fructifică efectele benefice ale investiției în ramurile sale, fără a produce o reacție de feedback asupra acesteia. Din contra, industria are un rol important în creșterea eficienței economice a investițiilor, participând la realizarea investiției prin, cel puțin, trei direcții [3]:

- ca producător de utilaje și instalații complexe de producție,
- ca producător de materiale de construcții,
- ca producător de utilaje pentru ramura construcțiilor.

Degradarea continuă a structurii industriei a influențat negativ asupra nivelului de competitivitate al țării și, respectiv, asupra procesului de integrare economică. Aceste considerente definesc rolul potențial benefic al ISD în economia Republicii Moldova și fundamentează nevoia obiectivă de investiții străine directe.

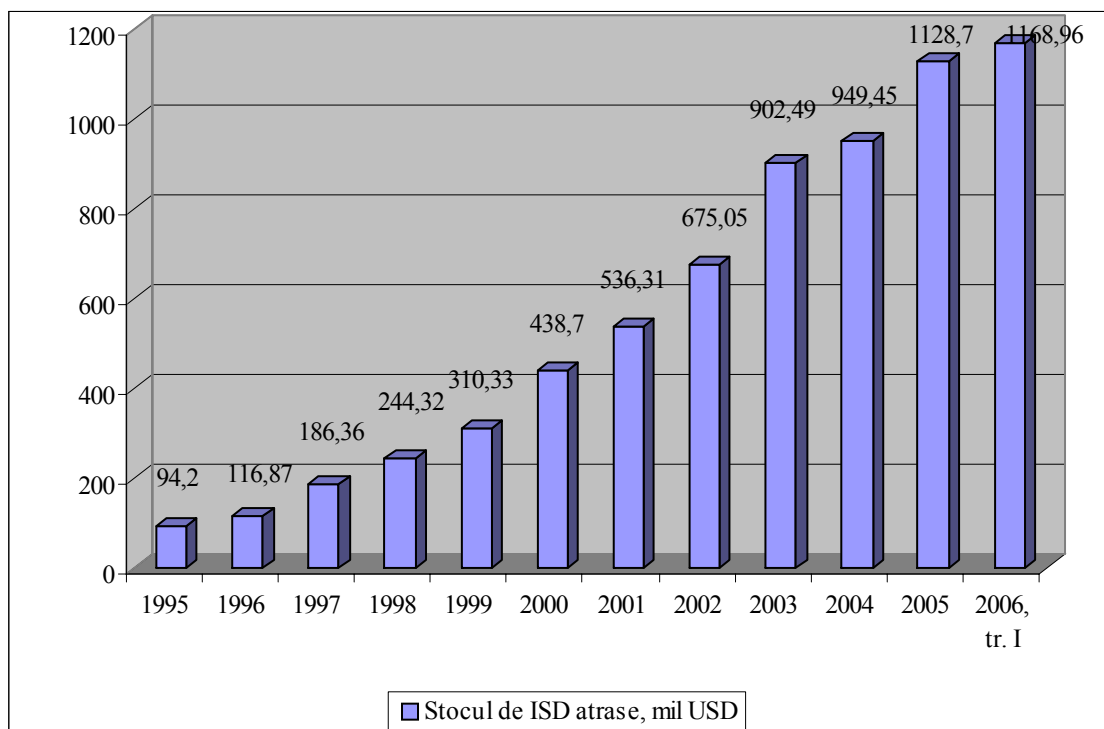
Din păcate, premisele statistice ale actualizării unui astfel de rol în țară sunt extrem de modeste, în contextul în care, în general, fluxurile investiționale orientate spre Europa Centrală și de Est nu au atins nivelurile așteptate, iar în ce privește atragerea ISD, țările cu economie în tranziție concurează, în principal, unele cu altele. Regiunea Europei de Sud-Est și CSI-ul au rămas mult în urmă la acest capitol, înregistrând un stoc de 199 miliarde dolari, ceea ce a constituit doar 2% din stocul total mondial de ISD atrase (Fig.3).

Sursa: UNCTAD, World Investment Report 2005

Fig.3. Stocul ISD atrase pe regiuni ale lumii (% , în total mondial).

Datele statistice indică la faptul că Republica Moldova este situată în afara nucleului de principale economii receptoare din zonă. Pentru comparație, numai în perioada ianuarie-iulie 2005 România a atras un volum de investiții străine directe în sumă de 750 mln. dolari SUA, cifră apropiată de stocul total al investițiilor străine directe atrase de Republica Moldova până în anul 2005 – 1128,7 mln. dolari SUA (Fig.4).

Sursa: Banca Națională a Moldovei, Raport Anual 1999, 2002, 2005, 2006/tr. I

Fig.4. Stocul cumulativ de ISD atrase în Republica Moldova, 1995-2006/tr. I (mln. dolari SUA).

Datele prezentate de către UNCTAD [4] indică la faptul că în anul 2004 Republica Moldova se situa pe locul 11 în cadrul țărilor CSI la capitolul ISD atrase, întrecând doar țări precum Turkmenistan, Uzbekistan și Kârgâzstan. Aceeași situație se observă și în urma analizei comparative a datelor privind volumul ISD atrase de grupul țărilor Europei de Sud-Est și CSI. În această grupare regională, Moldova se situa în anul 2004 pe locul 15 (atrăgând un volum de investiții directe echivalent cu cel al Macedoniei), înregistrând o retrogradare față de anul 2002, an în care țara se afla pe locul 14 dintre cele 19 țări ale regiunii respective. Acest fapt se datorează, în primul rând, deteriorării calității climatului investițional și de afaceri existent în țară.

În afară de aceasta, pe parcursul ultimilor ani volumul investițiilor în capitalul fix, adică categoria de investiții care asigură procesul de modernizare tehnică și re tehnologizare a economiei naționale, a fost nesatisfăcător, având, până în anul 2000, o tendință de descreștere.

Astfel, comparând volumul investițiilor în capital fix realizate față de anul 1995 de către toate categoriile de agenți economici, se poate observa o tendință nesemnificativă de majorare a acestora începând cu anul 2001, fapt care s-a reflectat și asupra creșterii PIB-ului (care a înregistrat o majorare de 6,1% în 2001, de 7,8% în 2002, de 6,6% în 2003, de 7,4% în 2004, de 7,1% în 2005, de 6,2% în trimestrul I al anului 2006).

În condițiile acutizării situației în industrie, fluxurile investiționale străine capătă o importanță crescândă atât pentru revitalizarea ei, cât și pentru modernizarea industriei Moldovei.

Dacă în 1998-1999 au fost investite peste 50 mln. dolari în capital fix din contul surselor străine, atunci în 2000-2001 doar 35 mln. dolari. Abia în anul 2005 situația s-a ameliorat, investițiile străine în capital fix au constituit 112,2 mln. dolari, sau 3,8% din PIB (*a se vedea* Tabelul). Semestrul I al anului 2006 se caracterizează printr-o majorare a investițiilor străine în capital fix, atingând cifra de 37,81 mln. dolari SUA.

Ponderea investițiilor în capital fix din contul tuturor surselor de finanțare în PIB a constituit doar 10,9% în anul 2000, reprezentând aproximativ o jumătate din același indicator al anului 1991, care se cifra cu circa 18%. Doar în 2005 acest indicator a atins nivelul de 24,6% în PIB. Însă, conform estimărilor specialiștilor, pentru o relansare economică, cota investițiilor în mijloace fixe în PIB trebuie majorată cel puțin până la 25-27%.

Tabel

**Dinamica investițiilor străine în capital fix în Republica Moldova,
1998-2006/sem. I (pondere în PIB, %)**

Volumul investițiilor străine în capital fix	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Semestrul I	
									2005	2006
milioane dolari	52,8	56,2	35,8	35,0	20,0	38,4	85,7	112,2	34,01	37,81
% în PIB	3,1	4,8	2,8	2,4	1,2	1,9	3,3	3,8	-	-

Sursa: Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, Buletin Statistic 2002, 2006/tr. I

Acest fenomen exercită, evident, un impact negativ asupra scopului de relansare și restructurare industrială a economiei. Doar capitalul fix, în ultimă instanță, împreună cu alte resurse productive, conturează și prefigurează specificul structural al unei economii. Intenționând să mențină o anumită structură și eficiență a producției sociale, investițiile pot fi considerate factorul important care contribuie la organizarea și menținerea unei structuri moderne a producției, a tehnologiei în general.

Volumul ISD atrase în economia națională pe parcursul anului 2005, reprezentând 294,83 milioane dolari SUA, a fost constituit în special din 100,24 milioane dolari SUA (33,9%) – investiții în capital social (din care 2,22 milioane dolari au fost investite în sectorul bancar, 98,02 – în alte sectoare), 72,04 milioane dolari SUA (24,4%) au constituit venitul reinvestit și 122,55 milioane dolari SUA (41,5%) – alt capital. Se observă o sporire semnificativă, de aproape patru ori, a veniturii reinvestit în anul 2005 față de anul 2003, în care acesta a constituit 24,4% din total față de cota de 17,1% înregistrată în anul 2003. Această sporire este binevenită, dacă vom lua în considerare starea tehnică și tehnologică a economiei naționale. Pentru a stimula reinvestirea mijloacelor încasate de către investitorii străini, trebuie create condiții favorabile pentru fructificarea continuă a acestora, condiții care depind în mare parte de politicile publice.

Volumul investițiilor străine directe acumulat în economia națională până la 31 martie 2006 a fost evaluat la 1161,0 mln. USD, din care: capital subscris – 750,0 mln. USD, venit reinvestit – 165,6 mln. USD, alt capital – 245,4 mln. USD. Astfel, în Republica Moldova investițiile străine directe pe cap de locuitor au constituit 343 dolari SUA. Din păcate, însă, Moldova nu a înregistrat nivelurile calitative și cantitative necesare în privința volumului de ISD atrase, niveluri ce i-ar permite să atingă scopurile privind integrarea în economia europeană.

În concluzie, economia națională nu a reușit să depășească pragurile cantitative în privința volumului de ISD atrase, praguri de natură să o împingă spre atingerea scopurilor privind integrarea în economia europeană. Iar evoluția lentă și neconvingătoare a proceselor de reformă, blocajele intervenite în planul administrării acestor procese, dezindustrializarea economiei naționale constituie urgențele care trebuie soluționate.

În fine, sunt de menționat *două condiții esențiale* care ar trebui să caracterizeze integrarea europeană prin prisma ISD în procesul de dezvoltare economică a unei țări:

- Cea dintâi se referă la *evitarea creării unor situații de monopol pentru firmele străine investitoare*. Procesele de negociere dintre firmele investitoare și autoritățile țărilor receptoare includ, nu de puține ori, cereri ale celor dintâi vizând crearea unui regim favorabil de operare, sub diferite aspecte, cum ar fi, spre exemplu, prin intermediul unei protecții comerciale. Or, efectele ISD pot fi optimizate tocmai în condițiile în care ele operează într-un climat concurențial.

- În al doilea rând, *ISD nu trebuie să reprezinte singurul motor al creării avantajului competitiv național*, întrucât, în virtutea unor strategii globale proprii, CTN pot să urmărească doar valorificarea costurilor temporar mai scăzute ale factorilor de producție, reorientându-se atunci când acest avantaj astfel rezultat dispare. În alți termeni, crearea unui climat economic care să stimuleze investițiile străine nu trebuie să conducă la neglijarea stimulării dezvoltării unor firme naționale puternice, proces de multe ori mai dificil. Pe măsura parcurgerii și depășirii stadiilor inițiale ale dezvoltării avantajelor competitive, accentul în cadrul politicii economice trebuie să se deplaseze tot mai mult către firmele indigene.

Referințe:

1. Mazilu A. Transnaționalele și competitivitatea: o perspectivă est-europeană. - București: Editura Economică, 1999.
2. Dăianu D. Mersul transformării (II), „22”, nr. 41/9 octombrie 1996.
3. Cărare V. Globalizarea și impactul ei asupra economiei naționale. - Chișinău, 2001.
4. World Investment Report 2005. Transnational Corporations and The Internationalization of R&D, UNCTAD.

Prezentat la 05.04.2007